Pekka Vuorinen 16.1.2023

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Rakennusteollisuus RT ry:n lausunto eduskunnan ympäristövaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia VNS/6/2022 vp

Rakennusteollisuus RT ry (RT) kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selontekoon Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategia. RT lausunnon keskeisiä huomioita ovat:

- Elinkeinoelämän eri toimialojen vähähiilitiekartat ovat tärkeä työkalu ilmastopolitiikan suunnittelussa. Ne on huomioitu strategian laadinnassa hyvin. Niiden ehdottamat toimenpiteet tulee kuitenkin sisällyttää strategiaan selkein toimenpidesuunnitelmin
- Julkisen sektorin ohjausvaikutukset, sekä regulaatio että kannustimet, pitää säätää niin, että ne mahdollistavat aidosti vihreää siirtymän ja suuren kehitysloikan sekä kannustavat ja sitouttavat niihin. Parhaat ratkaisut syntyvät markkinaehtoisesti ja materiaali- ja teknologianeutraliteettia noudattaen.
- Tehokkain tapa vaikuttaa päästöihin on panostaa nopeasti olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantamisen ohessa energiajärjestelmän vähäpäästöisyyteen. Rakennettua ympäristöä tulee tällöin tarkastella kokoisuutena osana laajempaa energiajärjestelmää.
- säädösehdotuksissa hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen laskenta- ja arviointimenetelmiksi tulee huomioida läpinäkyvästi tieteelliset tosiasiat maankäyttösektorin muuttumisesta nielusta päästölähteeksi sekä eri selvitysten asettamat em. arviointien sisältöön vaikuttavat uudet lähtökohdat.

Rakennusteollisuus RT ry
etunimi.sukunimi@rt.fi
Y-tunnus 0215303-5
www.rt.fi
puh. 09 12991
PL 381 (Eteläranta 10)
00131 Helsinki

Yleisiä huomioita

RT on muiden toimialojen tapaan sitoutunut EU:n ja Suomen ilmastotavoitteisiin sekä 1,5 asteen ilmastopolitiikkaan. RT on elinkeinoelämän eri toimialojen kanssa ollut luomassa kattavia vähähiilisyyden tiekarttoja, joilla on tehty näkyväksi päästövähennyspotentiaali ja eteen tulevat hidasteet. Vähähiilitiekartat ovat tärkeä työkalu ilmastopolitiikan suunnittelussa, ja ne on strategian laadinnassa tuotu hyvin esillä ja myös viestiensä osalta kattavasti huomioitu. Niiden päivitystarve tullee keskusteluun lähivuosina.

Strategian tueksi laaditut vaikutusarviot osoittavat Suomen olevan päästövähennysten osalta polulla kohti hiilineutraaliuden saavuttamista vuonna 2035. Erityistä huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että kehitys kaikilla ilmastopolitiikan sektoreilla etenee riittävällä vauhdilla. RT toteaa, että viimeisten tieteellisten tutkimusten mukaan maankäyttösektori (LULUCF) on muuttunut nielusta päästölähteeksi, ja tätä ei strategiassa ole huomioitu. Tällä merkittävällä tekijällä on vaikutusta niin päästövaikutusarviointiin kuin sektorikohtaisen sääntelyn perusteisiin ja se tulee ottaa huomioon mm. eduskunnan käsiteltävänä olevassa rakentamislakiehdotuksessa ja siihen liittyvien asetusten valmistelussa (ks. kohta ”Päästökauppasektori ja Rakentaminen”).

Rakennetun ympäristön rooli on hyvin merkittävä ilmastotavoitteiden saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä ja ala on niiden saavuttamiseen sitoutunut. Samalla on tärkeää, että tavoitteet energia- ja ilmastopolitiikan tuleviksi linjoiksi ovat selkeästi ennustettavissa. **Rakennusteollisuuden vähähiilisyyden tiekartan** mukaan rakennetun ympäristön päästöjä voidaan vähentää 66 prosentilla vuoteen 2035 mennessä. Jo tunnistettujen teknologiaharppausten avulla voidaan tuolloin päästä jopa 80 prosentin vähennykseen. Vuoteen 2050 on mahdollisuus saavuttaa lähes hiilineutraalius ja vähentää päästöjä 95 prosentilla. Ilman vaikuttavien toimenpiteiden jalkautusta ei ole mahdollista edetä halutulla hiilineutraaliuspolulla. On syytä muistaa, että rakennetussa ympäristössä peräti 76 prosenttia päästöistä syntyy rakennusten käytön aikaisesta energiankulutuksesta. Olemassa olevien rakennusten energiankulutuksen ja päästöjen vähentämisessä mm. energiaremonttien ja lämmitysmuotojen uusimisen avulla on ylivoimaisesti merkittävin päästövähennyspotentiaali.

RT muistuttaa, että kaupungeilla ja kunnilla on merkittävä vaikutus ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Kaupunkien ja kuntien, kuten koko julkisen sektorin, olisi luotava uusia toimintatapoja ja toimittava vihreän siirtymän vauhdittajina koko Suomessa. **Julkisen sektorin ohjausvaikutukset, sekä regulaatio että kannustimet, pitää säätää niin, että ne mahdollistavat vihreää siirtymän ja suuren kehitysloikan. Parhaat ratkaisut syntyvät markkinaehtoisesti ja materiaali- ja teknologianeutraliteettia noudattaen**. On myös syytä varmistaa kaupunkien ja kuntien investointikyvykkyys ja hankintaosaaminen, jotta esim. uusien palvelukiinteistöjen rakennuttamisessa otetaan varmasti huomioon kaikki ilmastotavoitteita tukevat näkökulmat.

Yleisenä mutta erittäin tärkeänä huomiona RT toteaa, että ilmastonmuutoksen torjunta ja Suomen päästötavoitteiden edistäminen ovat yhteinen asia. Myös ilmasto- ja energiastrategian toimeenpano on sitä ja vaatii yhtä lailla sitouttamista kuin sitoutumistakin. RT näkee olennaisena, että eri ministeriöiden ja sidosryhmien välillä tehdään avointa ja aktiivista yhteistyötä.

RT lisäksi muistuttaa, että parhaillaan valmisteluissa olevien strategioiden ja toimenpideohjelmien yhteensovittamisesta on pidettävä huolta, jotta vältytään päällekkäisyydeltä ja osaoptimoinnilta. Tämä koskee myös EU-tason aloitteiden seuraamista ja niihin vaikuttamista.

Päästökauppasektori (kappale 2.1.1.)

RT pääosin kannattaa luvussa esitettyjä tavoitteita. RT tunnistaa tarpeen kiireellisille ja tehokkaille ilmastotoimille ilmastonmuutoksen etenemisen pysäyttämiseksi. Ilmastonmuutoksen torjunnassa tulisi näin ollen ottaa käyttöön kustannustehokkaita ja nopeasti vaikuttavia toimia.

RT muistuttaa, että TEM:n koordinoimana laaditut eri toimialojen vähähiilitiekartat listaavat edellä mainittuja toimia. Kira-sektorin kannalta ilmasto- ja energiastrategian teemoista keskeisin on olemassa olevan rakennuskannan ja asumisen päästöt. **Tehokkain tapa vaikuttaa päästöihin on panostaa nopeasti olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantamisen ohessa energiajärjestelmän vähäpäästöisyyteen. Rakennettua ympäristöä tulee tällöin tarkastella kokoisuutena osana laajempaa energiajärjestelmää**. Edelliseen liittyen korjaushankkeille tulee varata aikaa ja riittävä taloudellinen tuki. Huolena on ilmasto- ja energiastrategiassa esitellyn rahoituksen riittävyys.

RT samalla esittää tiekarttatyön kehittämistä ja sen päivittämistä siten, että tiekarttoja täsmennettäisiin etenkin täsmällisten aikataulutettujen toimenpiteiden osalta, myös tarvittavat investoinnit ja tuet huomioiden. Pidämme hyvänä, että hiilineutraaliustavoitetta sekä muita sääntelyynkin kirjattavia päästövähennystavoitteita arvioitaisiin esimerkiksi jo vuonna 2025 ja siinä otetaan huomioon uusin tieteellinen tieto, teknologian kehitys, muiden maiden päästösitoumukset ja mahdollisuudet kansainvälisten joustojen käyttöön sekä päästövähennystoimenpiteiden kustannustehokkuus.

Rakentaminen (liittyen myös lukuun "4.4.4 Rakennukset ja rakentaminen")

RT painottaa materiaali- ja teknologianeutraaliuden säilyttämistä strategiassa ja kaikissa sen ehdottamissa toimissa sekä ennen kaikkea sääntelyssä. Näin säilytetään avoin ja kannustava kilpailu ja innovatiivinen kehitys sekä saadaan aikaan aitoa sitoutumista yhteisiin vähähiilisyyden tavoitteisiin. Yksittäisen materiaalin edistäminen ilman läpinäkyviä ilmastohyötyperusteita ei edistä em. sitoutumista eikä edes rakentamisen ilmastotavoitteita.

Selonteossa todetaan, että hallitusohjelman mukaista vähähiilisen rakentamisen säädöstiekarttaa on viety eteenpäin osana maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistusta (nyt typistynyt vain rakentamislain valmisteluun). Säädöstiekartan pohjalta valmisteltu asetusluonnos rakennusten ilmastoselvityksestä tukee toimialojen (rakentaminen ja kiinteistöt) omien tiekarttojen toteuttamista. Selonteko toteaa myös monesta eri lähteestä syntyvien ja rakennetun ympäristön pitkä elinkaaren ajalle jakautuvien päästöjen edellyttävän ohjausta, joka perustuisi hallitusohjelman mukaisesti valmisteltuun elinkaariarviointiin perustuvaan vähähiilisen rakentamisen säädösohjaukseen. Sen mukaan uusille rakennuksille asetettaisiin käyttötarkoitusluokkiin perustuvat päästörajat, joita tarkistettaisiin määrävälein Suomen hiilineutraaliustavoitteen seurannassa.

RT ei yhdy tähän selonteon näkemykseen seuraavista syistä:

- **RT muistuttaa, että eduskunnan käsiteltävänä parhaillaan oleva HE rakentamislaiksi liittyy erittäin oleellisesti edellä kuvattuihin ongelmakohtiin**. Siihen on sisällytetty rakennusten vähähiilisyyssääntelyä, kun asetuksenantovaltuuksia esitetään hiilipäästöjen arvioinnille (ilmastoselvitys hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen arvioimiseksi) ja samalla niiden raja-arvoillekin. Molemmissa on isoja ratkaisemattomia ongelmia.
- RT:n ohella Suomen Ilmastopaneeli lokakuussa 2022 antamassaan lausunnossa YM:n asetusehdotukseen ilmastoselvitykseksi toteaa seuraavaa:
- *”Hiilijalanjäljen laskentakaavassa puutuotteiden hiilisisältö lasketaan yhteen fossiilisten päästöjen kanssa. Perustelumuistiossa sanotaan: ”Kasvihuonekaasujen poistumilla tarkoitettaisiin asetusluonnoksessa niitä luonnollisia tai keinotekoisia prosesseja, joiden seurauksena kasvihuonekaasuja poistuu ilmakehästä ja – rakentamisen kontekstissa – sitoutuu rakennusmateriaalien raaka-aineisiin”. Tulkinta on tältä osin väärä, koska samalla ei kuitenkaan oteta huomioon mitenkään hakkuiden metsässä aiheuttamaa nielunmenetystä. Jos nielunmenetystä ei oteta huomioon 50 vuoden ajanjaksolla, niin kaikkien muiden kuin puumateriaalien hyväksi olisi laskettava myös metsään jääneen puun hiilisisältö ko. ajanjaksolla. On hyvin ymmärrettävää, ettei tällainen laskenta voi tulla kysymykseen. Tämän takia puumateriaalien hiilivarastoa ei pidä laskea perushiilijalanjäljessä, mikäli hiilinielumenetystä ei pystytä kunnolla kuvaamaan laskentakaavassa. Tällöin hiilivarastonäkökohdat on esittävä omana tietona hiilijalanjälkitiedon ulkopuolella. Sitä ei voi myöskään nykyisellään sisällyttää hiilikädenjälkeen ilman uusia laskentaperusteita.*
- *Hakkuiden aiheuttaman hiilinielun menetys sivutetaan asetusehdotuksessa silloin kun puutuotteiden raaka-aineen korjuulla ei pysyvästi heikennetä keruupaikan ekosysteemin hiilinielua yleisesti hyväksyttyjen kestävien ilmastokriteerien mukaisesti arvioituna. Tässä viitataan metsikkötason metsänhoidon FSC-sertifiointiin, joka olisi esimerkkinä*

takuusta kestävästä metsänhoidosta. Metsikkötaso ei kuitenkaan kuvaa koko maan tilannetta eikö ota kantaa hakkuiden kokonaisvaikutukseen. Suomen metsät voivat olla päästölähde, vaikka kaikissa talousmetsissä sovellettaisiin hyväksyttävällä tavalla FSC-standardia. Kyse on siitä, kuinka paljon kokonaisuudessaan hakataan.

- *Tilanne on nykyisin Suomen metsien hiilinielun kannalta hälyttävä liian suurten hakkuiden seurauksena. Metsänielut ovat vähentyneet kauas siitä tasosta, jossa niiden pitäisi olla vuosien 2021–2025, 2030 ja 2035 ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Nykyinen laskentaperiaate johtaisi lopputulokseen, jossa kotimaista puurakentamista kannattaisi lisätä Suomen ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Tämä on väärä johtopäätös, jonka Suomen ilmastopaneeli on julkaisussaan 4/2022 osoittanut. Kotimaisten hakkuiden lisääminen kotimaiseen puurakentamiseen pienetään huomattavasti enemmän metsien hiilinielua kuin sillä saadaan fossiilisia päästöjä alas vähintään seuraavan 100 vuoden aikana ja tämä ero on erityisen suuri seuraavina vuosikymmeninä, kun Suomi pyrkii täyttämään EU:n ilmastotavoitteet ja Suomen hiilineutraaliustavoitteet.*
- *Edellä esitetyn ongelman poistamiseksi Suomen ilmastopaneeli esittää, että puutuotteiden hiilivarastosta pitäisi alkutilanteesta vähentää ko. tuotteen osuus hankintaa-alueen viimeisen tilaston osoittamasta hiilinieluvajeesta. Hankinta-alueena olisi koko maa, jolle esimerkiksi EU:ssa on omat maakohtaiset metsänielutavoitteensa. Tähän on tulisi kehittää yksinkertainen kaava, jonka laadinta- ja hyväksyttävyysprosessi olisi laitettava käyntiin".*

- RT teettämiensä selvitysten (Gaia Consulting, 2021) sekä niin HE:een rakentamislaiksi kuin YM:n asetusehdotukseen ilmastoselvitykseksi vuonna 2022 antamiensa lausuntojen pohjalta yhtyy Suomen Ilmastopaneelin kantaan. **RT samalla toteaa, että molemmat edellä mainitut säädösehdotukset tulee hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen laskenta- ja arviointimenetelmien osalta laittaa uudelleenkäsiteltäväksi niin, että niissä huomioidaan läpinäkyvästi edellä esitetyt tieteelliset tosiasiat ja eri selvitysten asettamat arvioinnin uudet lähtökohdat.** Nyt niissä esitetyt arviointien perusteet eivät perustu nykytietämykseen eivät myöskään noudata standardisoituja arviointimenetelmiä uskottavasti.

Selonteko toteaa, että rakennustuotteiden ympäristötietoihin (mukaan lukien hiilijalanjälki) liittyvät arviointi- ja ilmoittamissäännöt tullaan sisällyttämään EU:n rakennustuoteasetuksen tai vaihtoehtoisesti kestävien tuotteiden aloitteesta johdettavaan EU:n säädösohjaukseen. Rakennustuotteiden hiilijalanjälkitietoja tullaan käyttämään lähtötietoina rakennustason hiilijalanjäljen arvioinnissa. **RT yhtyy strategian näkemykseen, että tehokkaampi ja nopeampi reitti olisi kattaa rakennustuotteiden ympäristötiedot EU:n rakennustuoteasetuksen säädöskehikon alla kuin odottaa kestävien tuotteiden aloitteen säädösohjausta.** RT samalla kuitenkin huomauttaa, että rakennustuotteiden ympäristötietoihin (mukaan lukien hiilijalanjälki) liittyvät

arviointisäännöt vaativat edelleen lisäselvityksiä ja -tarkennuksia toimiakseen sääntelyn uskottavana osana. Lisävaikeuden tuo se, että ilmastovaikutusten arvioinnin yhteensovittamista tarvitaan kuitenkin vielä tuotetason, rakennustason ja kaavatason tarkastelujen välille.

Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

RT kannattaa uusiutuvien energioiden edistämistä ja taloudellisen tuen osoittamista uusiutuvan energian hankkeille. Oleellista on kuitenkin tarkastella kokonaisuutta mahdollisimman vähäpäästöisen energian näkökulmasta, ei vain pelkän uusiutuvan energian. Ilmastopäästöjen vähentämisen kannalta erityisesti erittäin vähäpäästöisellä lämmöntuotannolla on merkittävä rooli.

Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

Kira-sektorin kannalta merkittävin EU-tason lainsäädäntöaloite on rakennusten energiatehokkuusdirektiivin uudistaminen. RT katsoo, että siihen vaikuttamisessa oleellista on, että esitys noudattaa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita ja antaa tilaa alueellisille ja paikallisille ratkaisuille, jotka huomioivat jäsenvaltion erityispiirteet ja -tarpeet; oleellista on etenkin toimien kustannusoptimaalisuuden tarkastelu ja kustannustehokkuus. Komission ei tule pyrkiä säätelemään sellaista, missä todellinen osaaminen on jäsenvaltioilla ja minkä jäsenvaltiot pystyvät toteuttamaan kustannustehokkaimmin. Lisäksi esityksessä määritelty vaatimus osoittaa energiatehokkuuden vaatimustason toteutuminen EU:n komissiolle viiden vuoden välein on tarkoitukseen nähden liian tiheä ja tulisi korvata 10 vuoden tarkasteluvälillä. Lyhyemmälle tarkasteluvälille ei ole ilmastoperusteita ja se johtaa vain heikosti ennustettavaan toimintaympäristöön.

Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

RT tukee teknologianeutraalia lähestymistä ilmasto- ja energiapolitiikassa. Energiantuotannossa tulee tähdätä mahdollisimman nopeasti vähäpäästöisyyteen ja ydinenergian käyttö energiantuotannossa tukee tätä tavoitetta.

Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

RT näkee tutkimus- ja innovaatiotyöhön panostamisen vihreän siirtymän kivijalkana ja investointina tulevaisuuteen. Kira-sektorille kohdistuva innovaatiotoiminta mahdollistaa energiatehokkuuden parantamisen ja päästöjen vähentämisen entisestään. Suomi voi teknologiaosaamisellaan olla maailmanmarkkinoilla kokoaan suurempi. RT samalla painottaa koulutuksen ja uusien osaamisklusterien merkitystä. Ilmasto- ja energia-asiat liittyvät oleellisesti myös laajemmin vastuullisuuteen ja siitä raportointiin, jonka tarve on kasvamassa etenkin vihreän rahoituksen merkityksen kasvamisen myötä.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

RT kannattaa ilmastonmuutokseen ja sen negatiivisiin vaikutuksiin varautumisen ja sopeutumisen vahvistamista. Sään erilaiset ääri-ilmiöt (poikkeuksellisen korkeat lämpötilat, myrskyt, kovat tuulet, lisääntyvä kosteuskuormitus ja tulvat) tulevat lisääntymään, millä on merkittäviä vaikutuksia myös rakentamiseen, asumiseen ja laajemmin rakennettuun ympäristöön. Sopeutumistoimia tulisi sisällyttää osaksi rakennetun ympäristön luontaista korjauskiertoa, mikä on resurssiviisasta niin taloudellisesti kuin materiaalien osalta. Talonrakentamisen lisäksi säärasitusta paremmin kestävän infrastruktuurin rakentamista on edistettävä.

EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

RT korostaa Suomen aktiivisen roolin merkitystä EU:n päätöksenteossa. EU-lainsäädännön tulee noudattaa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita ja antaa tilaa alueellisille ja paikallisille ratkaisuille, jotka huomioivat jäsenvaltion erityispiirteet ja -tarpeet. Näin voidaan varmistua päätösten kustannustehokkuudesta ja aidosta vaikuttavuudesta sekä ohjata käytettävissä olevat resurssit sinne, missä ne toteuttavat kustannustehokkuutta aidosti. Akuutein kira-sektorin esimerkki tällaisesta vaikuttamistarpeesta on rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) uudistaminen.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

RT yhtyy näkemykseen, että päästökauppa on tehokas tapa toteuttaa energiaan liittyviä päästövähennyksiä. Se voi olla ensisijainen keino, jolla yrityksiä ja kuluttajia ohjataan päästöttömän energian pariin. Samalla on tärkeää luoda riittävät tuki- ja rahoitusmekanismit, jolla siirtymää tuetaan, myös oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Olennaista on kohdentaa avustuksia sinne, missä saadaan aikaan todellisia uusia päästövähennyksiä.

RT korostaa, että päällekkäisiä ohjauskeinoja CO2-päästöjen vähentämisen osalta on vältettävä; tällaisen ohjauksen vaara on ilmeinen myös kira-sektorilla. Yhteistyö ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa on tässäkin erittäin tärkeää yleisen hyväksyttävyyden saavuttamiseksi.

Kunnioittavasti

RAKENNUSTEOLLISUUS RT ry

Aleksi Randell
toimitusjohtaja